

PRIJEVOD- radna verzija
Međunarodni odjel SSSH

TUAC- Savjetodavni sindikalni odbor

Vodič: Smjernice Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) za multinacionalna poduzeća

Savjetodavni sindikalni odbor pri Organizaciji za gospodarsku suradnju i razvoj (TUAC-OECD)

Savjetodavni sindikalni odbor osnovan je 1948. godine u sklopu programa za oporavak Europe, odnosno Marshallovog plana i djeluje pri Organizaciji za gospodarski razvoj kao međunarodna, ne-vladina organizacija koja ima savjetodavnu ulogu . Odbor okuplja oko 55 nacionalnih sindikalnih središnjica koje predstavljaju 70 milijuna radnika u 30 zemalja članica OECD-a.

Putem redovnih savjetovanja s različitim tijelima pri OECD-u, odbor koordinira i prezentira sindikalna gledišta vladama industrijski razvijenih država. Odbor teži osigurati da gospodarske mjere čiji je cilj razvoj također osiguraju i potpunu zaposlenost te bolju socijalnu sigurnost, pri tom obraćajući posebnu pozornost na očuvanje interesa radnih ljudi tijekom procesa stvaranja gospodarskih strategija.

Nova izdanja i izjave TUAC-a mogu se pronaći na TUAC-ovoj Internet stranici ili na upit u uredu TUAC-a.

TUAC-OECD

Avenue de la Grande-Armée

75017 Paris, Francuska

tel.: + 1 55 37 37 37

fax.: + 1 47 54 98 28

www.tuac.org

e-mail: tuac@tuac.org

Vodič za sindikalne aktiviste o smjernicama OECD-a **za multinacionalna poduzeća**

S A D R Ž A J

Pregled

Prvo poglavlje - Uvod u smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća

Drugo poglavlje – Posljednji pregled smjernica

Treće poglavlje – Smjernice za postupak provođenja

- Nacionalni kontakti
- Rješavanje problema
- Uloga odbora OECD-a u Međunarodnim investicijama i multinacionalnim poduzećima

Četvrto poglavlje – Kako postupiti ukoliko poduzeće ne slijedi smjernice

Peto poglavlje - Smjernice i drugi instrumenti i mjere

- Okvirni sporazumi i radnički kapital
- Jedinstvena pravila ponašanja
- Veze

Prvi dodatak

Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća

Uvod

- I. Koncept i načela
- II. Opće odredbe
- III. Prikaz
- IV. Zapošljavanje i industrijski odnosi
- V. Okoliš
- VI. Suzbijanje podmićivanja
- VII. Interesi potrošača
- VIII. Znanost i tehnologija
- IX. Konkurencija
- X. Porezni sustav

Drugi dodatak

Kontakt adrese sindikata i OECD-a

Treći dodatak

Popis nacionalnih središnjica

Pregled

Cilj ovog vodiča je pomoći sindikalistima čitavog svijeta pri korištenju revidiranih Smjernica OECD-a za multinacionalna poduzeća u svrhu osiguravanja i zaštite radničkih prava.

Tekst Smjernica usvojile su sve zainteresirane strane: vlade, sindikati, poduzeća i pojedine nevladine organizacije nakon dugih i, ponekad, zahtjevnih rasprava u kontekstu OECD-a.

Važno je napomenuti da se nije uspjelo iznaći optimalno rješenje za sva sindikalna pitanja, no Sindikalni savjetodavni odbor pri OECD-u (**TUAC**) smatra da se uspjelo postići znatne napretke, posebice ako se uzmu u obzir ranije faze debate vezane uz nove Smjernice.

Sindikatom se stoga preporuča da u najvećoj mjeri iskoriste ovaj novi instrument da bi tako vladama i poduzećima pokazali da je radnički pokret vrlo ozbiljan po pitanju osiguranja daljnjeg poštivanja/uvažavanja prava radnika.

Smjernice se mogu upotrijebiti u sindikalnim kampanjama koje se odnose na glavne svjetske korporacije prilikom rješavanju pitanja kao što su poštivanje ljudskih prava, opskrbeni lanci, okoliš, razmjena informacija i suzbijanje podmićivanja.

Isto tako, Smjernice mogu biti korisne pri rješavanju specifičnih problema i stvaranju povoljnih uvjeta za socijalni dijalog i potpisivanje sporazuma s poduzećima.

Razrađene procedure primjene, usvojene od strana potpisnica, mogu se koristiti za vršenje utjecaja na poduzeća ne bi li poštivala odredbe zacrtane Smjernicama, uključujući i zaštitu radničkih prava.

Druge bitne revizije ovog instrumenta uključuju globalnu primjenjivost, temeljne radne standarde i pružanje podrške nabavljačima i kooperantima u primjeni Smjernica.

Važno je naglasiti da instrumenti poput Smjernica nadopunjavaju, ali ne zamjenjuju obvezujući okvir propisa za vođenje korporacijskih djelatnosti i globalnih tržišta, općenito na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Ovaj vodič namijenjen je prvenstveno državnim centrima u zemljama koje su članice OECD-a, ali i za one koje to nisu, Međunarodna sindikalna tajništva (ITS-ove) i njihove pridružene članove. Isto tako, on može biti koristan za ne-vladine organizacije koje žele podržati sindikate u kampanjama iz tog područja.

Prvo poglavlje

Uvod u Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća

Smjernice su preporuke kojime se određuje 'dobro ponašanje' poduzeća i odnosi se prvenstveno na poduzeća utemeljena u državama na koje se one i odnose, a to su: 30 zemalja članica OECD-a (Austrija, Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Njemačka, Grčka, Island, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Španjolska, Švedska, Švicarska, Turska, Ujedinjeno kraljevstvo, Japan, Finska, Australija, Novi Zeland, Meksiko, Republika Češka, Mađarska, Poljska, Koreja i Slovačka), te Argentina, Brazil i Čile. Smjernice se primjenjuju i na poslovne transakcije u čitavom svijetu, a velik broj država započeo je proces njihovog usvajanja.

Da bi to bilo moguće, vlade moraju izvršiti svoje obveze kao što su, na primjer, uspostavljanje učinkovitog Nacionalnog centra za kontakte, te moraju konstruktivno surađivati sa sindikatima.

Poglavlja Smjernica bave se sljedećim aspektima: uvod, koncept i načela, opće *odredbe*, objavljivanje informacija, zapošljavanje i industrijski odnosi, okoliš, suzbijanje podmićivanja, interesi potrošača, znanost i tehnologija, konkurencija i porezni sustav.

Iako nisu obvezujuće u pravnom smislu, Smjernice nisu pitanje izbora nekog poduzeća. Poduzeća ne mogu samovoljno odabirati odredbe koje im odgovaraju ili interpretirati te odredbe po vlastitom nahođenju.

Njihova primjena ne ovisi o službenom odobrenju od strane poduzeća. Smjernice su jedine multilateralno odobrena, sveobuhvatna pravila o kojima su vlade pregovarale i kojima se obvezuju na pomaganje u rješavanju problema nametnutih od strane korporacija.

One izražavaju zajedničko gledište vlada najvažnijih država o tome što podrazumijeva 'dobro ponašanje' nekog poduzeća dok se od korporacija očekuje poštivanje njihovog sadržaja tijekom provođenja poslovnih transakcija u čitavom svijetu.

Važno je napomenuti da su Smjernice popraćene procedurama primjene, pri čemu najveću odgovornost u njihovoj primjeni snose vlade.

Upravo je to temeljna razlika između Smjernica i, na primjer, zajedničkih pravila ponašanja za poduzeća. ***Na taj su način Smjernice više od puke vježbe odnosa s javnošću.***

Smjernice su dio Deklaracije OECD-a o međunarodnom investiranju te paketa o multinacionalnim poduzećima koji obuhvaća odredbe povezane s investiranjem i pokrivaju tzv. **National Treatment** odnosno državni tretman korporacija u stranom vlasništvu, mjere izbjegavanja, odnosno smanjivanja sukoba interesa u zahtjevima na najnižu moguću razinu, te transparentnost u pogledu službenih odredbi o poticajima i destimulansima.

Drugo poglavlje

Najnoviji osvrt na Smjernice

Smjernice su po prvi put usvojene 1976. godine kao posljedica zabrinutosti javnosti koja je smatrala da multinacionalna poduzeća postaju previše moćna.

Najviše je zabrinjavalo ponašanje pojedinih multinacionalnih kompanija pri OECD-u u zemljama u razvoju, kao što je, na primjer, umiješanost kompanija iz SAD-a u državni udar u Čileu. Kao odgovor na to vlade su inicirale pregovore na razini Ujedinjenih naroda o načelima koja bi trebala biti obvezujuća pravila ponašanja u trans-nacionalnim korporacijama.

Međunarodna organizacija rada je u međuvremenu započela pregovore o radničkom položaju u sklopu takvih pravila. Promijene na političkoj sceni rezultirale su obvezujućim UN pravilnikom koji je stupio na snagu osamdesetih godina prošlog stoljeća.

Međutim, tripartitna deklaracija MOR-a o načelima u multinacionalnim poduzećima i socijalnoj politici, koja je pokrila sva pitanja vezana uz zapošljavanje, kao što su osposobljavanje, radni uvjeti i industrijski odnosi i koja je ustanovljena 1977. godine, preživjela je kao neobvezujući instrument.

Istovremeno, OECD je 1976. godine pregovarao i dogovorio svoje Smjernice za multinacionalna poduzeća. Instrumenti MOR-a i OECD-a su paralelni i usklađeni, te se međusobno nadopunjavaju.

Tripartitna Deklaracija sadrži detaljnije preporuke o radničkim pitanjima dok se Smjernice bave širokim rasponom tema vezanih uz korporacijsko djelovanje.

Što se tiče bitnosti i korisnosti Smjernica za sindikate, proces se odvijao u tri faze. Početna faza, koja se još može nazvati i "aktivnom" fazom, koja je trajala od 1976. godine do sredine osamdesetih godina.

U tom razdoblju su sindikati, često uz aktivnu potporu vlada, pokrenuli nekoliko vrlo bitnih pitanja o slučajevima koji se odnose na neprihvatljivo ponašanje poduzeća. Nekoliko vlada je odlučilo zajednički djelovati.

Veći broj tih pitanja dovela su do rješenja koja su za sindikate bila vrlo korisna. Primjer kojeg svakako treba navesti je slučaj Electroluxa gdje je jedna američka filijala uhitila sindikalnog čelnika. Ovaj slučaj kasnije je riješio švedski Državni centar za kontakte pri OECD-u. Brojni slučajevi koji su se tada pokrenuli ukazivali su na činjenicu da multinacionalna poduzeća i njihove filijale moraju usvojiti pozitivan pristup sindikatima.

Druga faza, koja je trajala od sredine osamdesetih, pa skoro do kraja devedesetih godina, može se nazvati fazom 'uspavanosti'. **Osim uvođenja relativno slabog poglavlja o okolišu kao rezultata ispitivanja, Smjernice su duže vrijeme bile zanemarivane.**

Na životu ih je održala samo šačica sindikalnih organizacija i aktivnijih vlada. Vlade su se sve više i više usredotočivale na one mjere koje se odnose na privlačenje investitora i konkurencije, dok se manje pozornosti obraćalo na poboljšavanje ponašanja poduzeća.

Pojedinačna poduzeća nikada nisu pokazivala svijest o postojanju Smjernica, a dio poslovnog svijeta htio je zadržati takvu situaciju.

Devedesetih godina javnost je pokazala sve veću svijest o zlouporabi dječjeg rada i drugih vrsta iskorištavanja povezanih s produljenjem radne smjene i razvijanjem opskrbnih lanaca.

Određena poduzeća postala su poznata po svom lošem odnosu prema radnicima, nepoštivanju ljudskih prava ili neodgovaranju na pitanja vezana uz zaštitu okoliša.

Ponašanje korporacija ponovo se vratilo na dnevni red, iako za sindikaliste ono nikada nije niti prestajalo biti aktualno. 'Ponovno buđenje' Smjernica, ili treća faza, je većim djelom bio odgovor napadima na OECD i gubitak povjerenja od strane vlada koje su neuspješno pregovarale o multilateralnom sporazumu o investiranju.

Budući da je OECD morao ponovno vratiti izgubljeno povjerenje, godine 1998. izdan je osvrt na Smjernice. Mjeseca lipnja 2000. godine, trideset vlada članica OECD-a, Argentina, Brazil i Čile usvojile su novi paket Smjernica zajedno s unaprijeđenim procedurama primjene.

Opisana tri razdoblja ukazuju na jednu zajedničku osobinu. Stupanj primjene Smjernica uvelike ovisi o dobroj volji pojedine vlade.

Ako vlade Smjernice ne prihvate ozbiljno, slijedit će ih tek nekolicina poduzeća. Takav pristup odrazio se je i na sindikalno zanimanje za njihovu primjenu.

Kao odraz sindikalnog iskustva sa Smjernicama, posebice za vrijeme faze 'uspavanosti', sindikati udruženi u Sindikalni savjetodavni odbor su bili vrlo skeptični oko posljednjeg osvrta na Smjernice i njegov stvarni utjecaj.

No, sveukupni rezultati koje su Smjernice postigle ili koje mogu potencijalno postići, učinile su ih relevantnijim i učinkovitijim dokumentom. U novom tekstu je jasno naznačene volja da se Smjernice primjenjuju na korporacije bez obzira gdje posluju i da li ih vlade prihvaćaju i poštuju.

Po prvi put došlo je do prilike da se Smjernice iskoriste u rješavanju pitanja vezanih uz opskrbne lance. Tim su dokumentom zaštićena temeljna ljudska prava, a temeljni radni standardi pridodani su sindikalnim pravima (svi temeljni radni standardi time su zaštićeni, kao što su: sloboda udruživanja i kolektivnog pregovaranja, zabrana dječjeg i prisilnog rada, te potvrda ne-diskriminacije prilikom zapošljavanja).

Revidirana poglavlja o odavanju tajni, podmićivanju, te pitanja vezana uz okoliš isto tako unaprijeđuju ovaj instrument. Jačanje sustava primjene bitan je napredak. **NCP ili novi proceduralni vodič za Nacionalne centre za kontakte čvrsto utvrđuje odgovornost vlade na nacionalnoj razini** ne bi li tako osigurao provedbu Smjernica unutar poduzeća.

Uloga OECD-a u nadgledanju izvršavanja smjernica prema proceduralnom vodiču također je znatno unaprijeđena. Postoje indicije da sve veći broj vlada preuzima odgovornost te ih primjenjuje vrlo ozbiljno. Slični vodiči iste vrste, koji su prethodno bili zanemarivani ili pak nisu postojali, danas se ponovo primjenjuju.

Možemo uočiti da u pojedinim zemljama postoji pojačani interes za rješavanje prvih takvih slučajeva dok istovremeno brojni Nacionalni centri za kontakte ulažu napore u promicanju Smjernica u sindikatima, poduzećima i nevladinim udrugama.

Vlade će imati ključnu ulogu u vršenju pritiska na korporacije u cilju provođenja i poštivanja Smjernica, no i drugi utjecaji takve vrste su u svakom slučaju korisni. Pri tome će mediji odigrati izuzetno važnu ulogu. Globalne kompanije ranjive su na proturječni publicitet koji može njihovo ime dovesti u pitanje, npr. u slučaju optužbi za teške radne uvjete njihovih radnika što se, pak, može negativno odraziti na njihove dobavljače, optužbi za korupciju ili onečišćenje okoliša.

Takve kampanje mogle bi biti učinkovite u ohrabrivanju kompanija da se pridržavaju odredbi iz Smjernica i obratno, pravilna primjena Smjernica može samo poboljšati imidž kompanije.

Treće poglavlje

Primjena Smjernica – procedura

OECD je pregovarao o posebnom proceduralnom vodiču kojim se točno propisuju obveze država koje su odlučile usvojiti Smjernice. Isto tako, taj vodič predstavlja nacrt djelovanja za vlade u slučaju da su prekršene neke od odredbi Smjernica.

Na primjer, ukoliko je došlo do kršenja radničkih prava ili ako je došlo do nekog drugog kršenja Smjernica, sindikati mogu pokrenuti postupak putem Nacionalnog centra za kontakte. Uloga Nacionalnog centra za kontakte, među ostalim, uključuje pomoć raznim interesnim stranama, npr. sindikatima i poslodavcima u rješavanju specifičnog problema.

Nacionalni centri za kontakte

Vlade koje su usvojile Smjernice dužne su otvoriti odgovarajući ured, odnosno Nacionalni centar za kontakte. Ti centri su odgovorni za poduzimanje promotivnih aktivnosti, održavanje ispitivanja vezanih uz pojedini slučaj, te doprinose rješavanju nastalih problema.

Ti centri mogu biti organizirani na različite načine. **Neki od njih ustrojeni su kao sektori, dok se drugi bave problemima nekoliko ministarstava istovremeno.** Poneki centri su tripartitni, no vlade snose odgovornost za njihov rad.

Bez obzira na formu, predstavnici sindikata, poslodavaca i drugih interesnih skupina (nevladinih organizacija) moraju biti redovno informirani o dostupnosti Nacionalnih centara za kontakte. Od njih se očekuje da razvijaju odnose s gore navedenim organizacijama. U nekoliko zemalja nevladine organizacije su i formalno uključene u strukturu tih centara dok je u drugima ta uključenost manje formalna.

U nekim slučajevima, zavisno o pitanju o kojem se raspravlja, centri pozivaju nevladine organizacije na suradnju. Na primjer, kada se raspravlja o pitanjima zaštite okoliša, pozivaju se odgovarajuće nevladine organizacije.

Proceduralnim vodičem određeno je da Nacionalni centri za kontakte moraju funkcionirati u skladu s "temeljnim kriterijima, a to su: transparentnost, dostupnost i odgovornost". To podrazumijeva da Nacionalni centri za kontakte, među ostalim, moraju odigrati aktivnu ulogu u:

- promicanju Smjernica, što uključuje prijevod Smjernica na razne strane jezike;
- održavanju seminara i sastanaka, kao i odgovarajućih ispitivanja različitih izvora koji uključuju i sindikate, a sve to u cilju pojašnjavanja Smjernica;

- informiranju domaćih i stranih investitora kao i potencijalnih investitora o instrumentu Smjernica.

Da bi se povećala ovlast pojedinog Nacionalnog centra za kontakte preporučuje se uključivanje parlamenata. Svaki Nacionalni centar za kontakte mora pripremiti izvješće o svojim aktivnostima, te ga proslijediti OECD-ovom Odboru za međunarodne investicije i multinacionalna poduzeća. Isto tako, centri se moraju sastajati jednom godišnje zbog razmjene iskustava. Prvi takav sastanak održan je u lipnju mjesecu 2001. godine.

Rješavanje problema

U slučaju da se posumnja da neka kompanija krši odredbe Smjernica, sindikat ili druga interesna strana može pokrenuti postupak u Državnom centru za kontakte. U tom slučaju Nacionalni centar za kontakte poduzima sve napore u cilju rješavanja problema. Postoji čitav niz rješenja koja uključuju: forum za raspravu uključenih stranaka, mogućnost pomirenja i posredovanje za vrijeme spora. Prilikom odlučivanja o načinu djelovanja od Nacionalnog centra za kontakte se traži sljedeće:

- inicijalna procjena o tome da li slučaj zaslužuje daljnje razmatranje. Nakon toga centar mora odgovoriti stranci koja je pokrenula postupak. Ukoliko Nacionalni centar za kontakte odluči da određeni slučaj ne zaslužuje pažnju, dužan je obrazložiti svoju odluku.

Komentari OECD-a objašnjavaju što zapravo znači "daljnje razmatranje". U skladu s tim, Nacionalni centri za kontakte moraju odrediti da li se radi o "*bona fide*" (u dobroj vjeri) slučaju, te da li se na upitni slučaj mogu primijeniti odredbe iz Smjernica.

U tom kontekstu, među ostalim, Nacionalni centar za kontakte u obzir uzima identitet stranke i njen interes, odlučuje da li se radi o materijalnom i pravno osnovanom slučaju te uspoređuje dati slučaj s drugim sličnim slučajevima koji se rješavaju u drugim domaćim ili stranim forumima.

Ne postoji mehanizam koji može spriječiti sindikat u pokretanju postupka koji se, možda, rješava negdje drugdje. Na primjer, francuske sindikalne središnjice CFDT, CGT-FO i UNSA pokrenule su slučaj u Nacionalnom centru za kontakte u kojem traže zatvaranje trgovina Marks & Spancer u Francuskoj. Paralelno se isti slučaj rješava na francuskim sudovima. U slučaju problema sindikat treba obrazložiti isti odboru TUAC-a.

- U daljnjem postupku Nacionalni centar za kontakte treba pomoći strankama pri rješavanju problema i to na sljedeći način:

- a) zatražiti savjet od odgovorne vladajuće strukture, sindikata, poslodavaca, nevladinih organizacija i stručnjaka;
- b) savjetovati se s Nacionalnim centrom za kontakte u nekoj drugoj zemlji ili zemljama;
- c) zatražiti savjet od Odbora za međunarodne investicije i multinacionalna poduzeća pri OECD-u ukoliko postoje nejasnoće u tumačenju Smjernica;
- d) ponuditi usluge u svrhu pomirenja ili posredovanja kao pomoći prilikom rješavanja problema.

Nakon što su poduzeti svi ovi koraci, a ukoliko stranke još uvijek ne mogu pronaći rješenje, Nacionalni centar za kontakte dužan je iznijeti službeni stav o slučaju.

Ako je to potrebno, Nacionalni centar za kontakte treba izraditi preporuke o načinu primjene Smjernica u pojedinom slučaju. Tada Nacionalni centar za kontakte može obavijestiti kompaniju o načinu na koje njene aktivnosti krše Smjernice.

Iako Smjernice nisu obvezujuće u pravnom smislu, činjenica je da se zaključci Državnog centra za kontakte izravno odnose na javnu domenu te imaju utjecaj na ponašanje kompanije. Dogovoren je okvir za vođenje ove vrste aktivnosti. Proceduralni vodič uzima u obzir da svaki Nacionalni centar za kontakte teži najvećoj mogućoj transparentnosti prilikom izvršavanja svoje funkcije, te da postoje i takve prilike u kojima je vrlo važno održati povjerljivost nekog slučaja.

Nacionalni centar za kontakte treba štiti osjetljive poslovne podatke, ali i druge podatke, kao što su npr. identitet stranaka.

Takav mehanizam koristi sindikatima, posebice u zemljama koje nisu članice OECD-a i gdje su radnici i sindikati često i fizički ugroženi.

Za vrijeme trajanja procesa argumenti kao i svi ostali podaci vezani uz pojedini slučaj pokrenut pri Nacionalnom centru za kontakte smatraju se povjerljivim informacijama.

Međutim, stranke uključene u proces mogu javno komentirati pojedine faze. Ukoliko se stranke ne uspiju dogovoriti o danom problemu, one mogu javno komentirati slučaj, no ne mogu objaviti informacije i stajališta druge strane za vrijeme trajanja procesa, osim ako se druga strana s time ne složi.

I na kraju, Nacionalni centar za kontakte treba objaviti način na koji je slučaj riješen. Ukoliko Nacionalni centar za kontakte ocijeni da je bolje takve informacije zadržati on to može i učiniti.

- Ukoliko se pojave problemi u državama koje nisu članice OECD-a Nacionalni centar za kontakte treba slijediti proceduru u najvećoj mogućoj mjeri.

Proceduralni vodič predviđa rješavanje slučajeva u zemljama koje nisu članice na godišnjim sastancima Nacionalnih centara za kontakte. Zbog veza sa svojim podružnicama u zemljama koje nisu članice OECD-a, a s obzirom na povezanost sindikata s brojnim međunarodnim sindikalnim udrugama, Međunarodni odbori za trgovinu imaju vrlo bitnu ulogu u pokretanju slučajeva, kao i njihovom daljnjem razvijanju.

- Nacionalni centri za kontakte održavaju godišnje sastanke na kojima raspravljaju o problemima vezanim uz Smjernice. Prije sastanka svaki od centara mora izraditi izvješće o svojim aktivnostima, uključujući i sve slučajeve koji su pokrenuti u toj godini. TUAC pokreće istraživanja o stajalištima sindikata i njihovim iskustvima u primjeni Smjernica, te ih prosljeđuje na godišnje sastanke.

Uloga OECD-ovog Odbora za međunarodne investicije i multinacionalna poduzeća (CIME)

Odbor za međunarodne investicije i multinacionalna poduzeća sastoji se od predstavnika vlade. To je tijelo pri OECD-u koje je izravno odgovorno za primjenu Smjernica. Odbor se redovno sastaje u Parizu gdje se sastaje s TUAC-om, BIAC-om (Odbor za savjetovanje poslodavaca i industrije) i zainteresiranim nevladinim organizacijama. Isto tako, Odbor se bavi i brojnim međunarodnim pitanjima koja su povezana s investiranjem.

Osim toga, Odbor ima i radno tijelo za izradu OECD-ove deklaracije koja na izravni način rješava pitanja koja proizlaze iz Smjernica.

Proceduralni vodič odnosi se i na ovaj Odbor pri OECD-u. Sindikati bi ga trebali percipirati kao podršku u slučaju da dođe do neprilika na nacionalnoj razini ili kao jednu vrstu foruma za raspravu o pitanjima koje vlade odbijaju riješiti izvan pojedinih Nacionalnih centara za kontakte.

Dobar primjer takve prakse je zahtjev TUAC-a (lipanj, 2001) upućen Odboru u kojem se traži da Odbor odredi način primjene Smjernica za multinacionalne kompanije koje posluju u Burmi, zemlji u kojoj je bila široko raširena zloupotreba dječjeg rada kao posljedica režima.

Odbor će isto tako razmotriti zahtjeve centara koji se odnose na provođenje pojedinih aktivnosti, što uključuje i vođenje pojedinačnih slučajeva.

Odbor može davati dodatna pojašnjenja Smjernica u slučaju da TUAC, BIAC ili zemlja članica OECD-a smatra da Nacionalni centar za kontakte nije njihov slučaj

prezentirao na pravilan način u određenom slučaju. Prilikom izdavanja pojašnjenja, Odbor neće imenovati kompaniju (iako je njeno ime već poznato).

Ukoliko Odbor zaključi drugačije od Nacionalnog centra za kontakte, izvršit će se pritisak na vlade tako da bi one što prije poduzele sve potrebne korake ili ponovno otvorile slučaj ili izvršile pritisak na kompanije.

Odbor može pozvati stručnjake na izradu izvješća o pojedinom problemu ili slučaju kojeg treba riješiti kao i zbog poboljšanja same procedure. Odbor osim svojih stručnjaka na suradnju može pozvati i vanjske stručnjake, uključujući sindikate, MOR i druga relevantna međunarodna tijela, nevladine organizacije i slično.

Četvrto poglavlje

Kako postupati ukoliko kompanija prekrši Smjernice

Nova procedura o primjeni Smjernica propisuje jasniji način primjene. Specifična primjena smjernica odnosno procedura se i dalje razvija na nacionalnim razinama.

Da bi se pomoglo sindikatima u boljoj pripremi slučajeva koji se trebaju podnijeti Nacionalnom centru za kontakte, poduzimaju se mjere ukoliko kompanija krši Smjernice na način koji ćemo opisati u daljnjem tekstu. Ti koraci odnose se na rješavanje problema, no treba upamtiti da se Smjernice mogu koristiti i na pozitivan način kao pomoć uspostavljanju odnosa s multinacionalkama, ali i u druge svrhe. U slučaju da iskrsne problem koji je u vezi s Smjericama treba primijeniti sljedeći pristup:

- Ukoliko se problem koji proizlazi iz Smjernica ne može izravno riješiti s kompanijom, sindikat treba kontaktirati svoj nacionalni centar i Međunarodni odbor za trgovinu da bi odredio koju vrstu djelovanja treba primijeniti u skladu s procedurama iz Smjernica. Koordiniranom akcijom postići će se bolji rezultati jer nevažni ili loše pripremljeni zahtjevi često dovode do kontraproduktivnosti. U ovakvo rješavanje problema trebaju se uključiti sve relevantne sindikalne organizacije.

TUAC, isto tako, daje neformalne savjete o primjeni Smjernica, te može sudjelovati u svim vrstama rasprave o najboljem načinu njihove primjene.

- nacionalni centri ili Međunarodni odbor za trgovinu obavezan je o slučaju obavijestiti TUAC. Osim toga, poželjno je obavijestiti i sekretarijat ICFTU-a, posebno u slučajevima koji se odvijaju u zemljama koje nisu članice OECD-a.

Takva vrsta obavješćavanja najkorisnija je ukoliko se izvrši prije pokretanja slučaja.

Slučaj mogu pokrenuti ili sindikati, ili Međunarodni odbor za trgovinu ili u nacionalnim centrima. U posebnim okolnostima, na primjer, kada se slučaj odnosi na zemlju koja nije članica OECD-a, Međunarodni odbor za trgovinu najvjerojatnije je najbolje tijelo za rješavanje takvog problema.

Okolnosti se razlikuju ovisno o situaciji u kojoj se sindikat nalazi i pristupu Nacionalnog centra za kontakte, ukoliko takav postoji.

Kontakti između sindikata i nacionalnih centara u zemlji u kojoj se problem pojavio i zemlji iz koje kompanija potječe također su vrlo bitni. Odgovarajući Međunarodni odbor za trgovinu zajedno s TUAC-om i sekretarijatom ICFTU-a pomoći će prilikom takvih kontakata.

- sindikalna organizacija se treba obratiti formalnim putem Nacionalnom centru za kontakte u zemlji u kojoj je došlo do kršenja.

Ukoliko se radi o zemlji koja nije članica OECD-a, taj se proces treba odvijati u zemlji iz koje dolazi kompanija. Prema tome, na primjer, ako neka američka kompanija koja posluje u Maleziji prekrši Smjernice, malezijski sindikat treba kontaktirati svoj Međunarodni odbor za trgovinu, te nacionalni centar za kontakte.

Međunarodni odbor za trgovinu i MTUC moraju osigurati da se, osim nacionalnog centra, TUAC-a i ICFTU-a obavijesti i AFL-CIO (Američka federacija rada-Kongres industrijskih organizacija).

AFL-CIO treba pokrenuti slučaj u američkom Centru za kontakte. Nacionalni centri moraju slijediti proceduru koja je jednaka onoj koja se vodi u zemlji koja je članica OECD-a i u kojoj su Smjernice 'relevantne i primjenjive'.

Svaki slučaj mora biti temeljito pripremljen. Potrebno je dati točne podatke o pozadini pitanja, kao i o prirodi kršenja Smjernica. Isto tako, trebaju se priložiti podaci o kompaniji, njezinoj filijali ili dobavljaču i njenom sjedištu.

Dokazi koji idu u prilog optužbi također se trebaju priložiti. Na taj se način smanjuje rizik da će Nacionalni centar za kontakte možda odbaciti slučaj.

Sindikalna organizacija mora od Nacionalnog centra u kojoj se kršenje dogodilo zatražiti da, ukoliko takav postoji, slučaj raspravi s Nacionalnim centrom zemlje u kojoj korporacija ima svoje sjedište. Sindikalne organizacije u toj zemlji imaju pravo raspravljati o danom slučaju s njihovim Nacionalnim centrom za kontakte. Ovakvo djelovanje dovodi do bržeg razrješavanja problema.

- nakon što je zaprimio zahtjev od strane sindikalne organizacije, Nacionalni centar za kontakte mora pažljivo istražiti slučaj. Centar mora slijediti proceduru na prethodno opisan način.

Ako centar zaključi da pitanje ne zaslužuje daljnje razmatranje, o tome se moraju obavijestiti organizacije koje su slučaj pokrenule, te im se moraju podastrijeti razlozi za takvu odluku.

Ako se sindikalna organizacija ne složi s rješenjem, ista treba kontaktirati TUAC-ov sekretarijat čija je dužnost odrediti da li se slučaj treba pokrenuti pri Odboru za međunarodne investicije. Ako, s druge strane, Nacionalni centar za kontakte odluči da je slučaj utemeljen, postupit će u skladu s načinom koji je također prethodno objašnjen u ovom tekstu.

U slučaju da se ne može iznaći rješenje, Nacionalni centar za kontakte mora izraditi službenu izjavu kojom identificira kompaniju. U tom slučaju centar mora dati preporuke o načinu provođenja Smjernica. Preporuke se kasnije mogu koristiti kao podrška provođenju Smjernica.

- ako je Nacionalni centar za kontakte loše vodi slučaj ili je interpretirao Smjernice na upitan način, TUAC može slučaj podnijeti Odboru za međunarodne investicije nakon čega Odbor može pojasniti način na koji se Smjernice trebaju interpretirati, te sve to objaviti javnosti. Odbor može dati preporuke za poboljšanje funkcioniranja pojedinog Nacionalnog centra za kontakte.

- ako se procedura pravilno slijedila, a kompanija i dalje odbija promijeniti svoje ponašanje, sindikalne organizacije trebaju ponoviti slučaj kod Nacionalnog centra za kontakte, te od njega zatražiti intervenciju. Odbijanje poštivanja Smjernica može biti učinkovit argument u sklopu veće kampanje. Ponovimo to još jednom, koordinirana sindikalna akcija je nužna.

Peto poglavlje

Smjernice i druge mjere i instrumenti

Postoje razni instrumenti i mjere u vezi s vođenjem multinacionalnih kompanija. Smjernice zajedno s tripartitnom deklaracijom MOR-a, koji se temelje na univerzalnim standardima, izrađene su u suradnji sa sindikatima i poslodavcima, a uključuju i vlade.

MOR-ovu tripartitnu deklaraciju sindikati rjeđe koriste od OECD-ovih Smjernica, djelomično zato što popratne procedure ne pridonose rješavanju problema i zato što postoje ograničenja prilikom podnošenja zahtjeva za pokretanje slučaja.

Globalni sporazum na razini UN-a je mehanizam pomoću kojeg se uspostavlja globalni dijalog izgrađen na devet načela koja uključuju temeljne radne standarde, te standarde koji se odnose na ljudska prava i zaštitu okoliša.

Dijalog uključuje sve sindikate i poslodavce u globalnom smislu. Isto tako, on podržava pojedinačna poduzeća pri usvajanju Sporazuma. Iako se njegova uloga bitno razlikuje od MOR-ove tripartitne deklaracije i OECD-ovih Smjernica, ona je usklađena s oba instrumenta. Globalni sporazum može olakšati rasprave koje se vode između Međunarodnog odbora za

investicije i kompanija, te može pomoći u stvaranju povoljne klime za pregovore i okvirne sporazume.

Iako se primjena Smjernica temelji na nacionalnoj proceduri, one isto tako mogu pridonijeti socijalnom dijalogu, posebno ako takav dijalog podržava i Nacionalni centar za kontakte. Pri tome je važno naglasiti potencijalno ohrabrivanje socijalnog dijaloga i sporazuma. Postoje i druge aktivnosti koje su po svojoj prirodi ne-vladine, no multilateralne, a odnose se na ponašanje kompanija. Globalna inicijativa za izvještavanje ili GRI, privatna inicijativa podržana od strane UN-ovog programa za zaštitu okoliša, radi na uspostavljanju zajedničkih, međunarodnih standarda koje su korporacije dužne slijediti prilikom izvješćivanja o socijalnom i održivom razvoju. Postoje naporu u cilju osiguravanja zajedničkih standarda koji bi trebali biti u skladu s međunarodnim radnim standardima i Smjernicama OECD-a.

Ukoliko se uspostave adekvatni standardi, GRI može postati orijentir investitorima. Socijalna odgovornost (SOCIAL ACCOUNTABILITY) 8000 jedan je pionira multilateralne, privatne inicijative, a sindikati su bili aktivno uključeni u razvijanje njezinog pravilnika koji se temelji na međunarodnim radnim standardima. Isto tako, ona je u funkciji mehanizma za verifikaciju i certifikaciju. ETI ili Inicijativa za etično poslovanje, iako utemeljena u jednoj državi- Velikoj Britaniji, rješava pitanja poslovanja poduzeća čije je sjedište u Velikoj Britaniji, ali koje posluju izvan matične zemlje. Vodi je odbor koji se sastoji od tri predstavnika kompanija, sindikata i nevladinih organizacija. ETI trenutno vodi pilot-program koji se bavi implementacijom pravilnika o poslovanju za kompanije koji su u skladu s pravilnikom ETI-a.

Okvirni sporazumi i radnički kapital

Međunarodni odbori za investicije pregovaraju o 'okvirnim sporazumima' s multinacionalnim kompanijama. Posljednjih godina broj takvih sporazuma sve brže raste. Takvi sporazumi uključuju sindikalna, ali i druga radnička prava. U nekom slučajevima sporazumi pokrivaju i neka druga pitanja, uključujući ona koja se tiču dobavljača. Sporazumi uspostavljaju odnos s kompanijom koji omogućava rješavanje problema, često prije nego što problem postane preozbiljan.

Europsko radničko vijeće, utemeljeno na obvezujućoj direktivi na europskoj razini, također osigurava sredstvo komunikacije s najvažnijim kompanijama, te pomaže u stvaranju globalnih odnosa s Međunarodnim odborima za investicije.

Mirovinski fondovi i druge investicijske institucije imaju sve veći utjecaj na tržište kapitala, a neki od njih imaju velik utjecaj na kompanije. Fondovi često raspravljaju o pitanjima vezanim uz ponašanje kompanije. U pojedinim slučajevima radnici, često putem sindikata, često djeluju u funkciji 'upravljača' fondova i imaju utjecaja na bilijune dolara radničkog kapitala koji je blokiran na globalnim financijskim tržištima. Takvi, institucijski investitori imaju priliku promijeniti ponašanje kompanija putem raznih tržišnih strategija.

Sindikati postaju sve aktivniji u tom području i počinju surađivati na međunarodnoj razini. ICFTU, ITS/Međunarodna sindikalna tajništva i Sindikalni savjetodavni odbor zajedno su formirali radnu skupinu koja se bavi radničkim kapitalom s ciljem osiguravanja mirovina za svoje članove, a utemeljenog na odgovornom ponašanju kompanija.

Zajednička pravila ponašanja

Posljednjih godina su kompanije usvojile prevelik broj različitih pravilnika o ponašanju. U nekim slučajevima to je bio odgovor na nepovoljan publicitet aktivnosti kojima su se bavile, ili koje su poduzimali njihovi dobavljači, a to je najčešće bio slučaj upravo u zemljama u razvoju. Upotrebljivost i kvaliteta takvih pravilnika razlikuju se od slučaja do slučaja. Oni nisu postignuti u suradnji sa sindikatima ili nekom drugom stranom, a isto tako nisu primjenjivi u bilo kojem vladinom projektu. Često im nedostaju ključni međunarodni standardi, kao što su sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje. Pojačana aktivnost u području pravilnika ponašanja ukazuje na razlike u naravi pojedinih instrumenata i mjera koji se primjenjuju. Brojni pravilnici su samo vježba odnosa s javnošću.

Određeni multilateralni pristupi, iako potpuno privatne prirode, nude mogućnost izmijene informacija, te razvijanje iskustva i ekspertize, kao npr. Inicijativa za etično poslovanje. Okvirni sporazum obvezuju budući da su postignuti od strane legitimnih partnera i radnika. Globalni sporazum sam po sebi malo toga omogućava. Njegova se primjena treba mjeriti učinkom na globalni socijalni dijalog, uključujući i okvirne sporazume, te poticanje kompanija da aktivno uključe druge stranke na osnovi međunarodnih standarda. Tripartitna deklaracija MOR-a i Smjernice OECD-a ukorijenjene su u međunarodna tijela, a vlade su manje ili više uključene u njihovu primjenu.

MOR-ovi standardi i mehanizmi nadzora podupiru sve instrumente i druge mjere koje se temelje na međunarodnim radnim standardima. Instrumenti i mjere na međunarodnoj razini nisu obvezujuće u pravnom smislu za razliku od brojnih mjera zaštite imovine. Postoji mogućnost da Smjernice postanu u većoj mjeri obvezujuće, te su, prema tome, relevantnije za proces donošenja odluka u nekom poduzeću.

Veze

TUAC-u pridružene članice sve više raspravljaju sa svojim vladama o načinima povezivanja Smjernica s javno podržanim investiranjem i mjerama za podržavanje trgovine, kao što su npr. izvozni zajmovi.

Javnost ima pravo očekivati da se novac poreznih obveznika ne koristi u svrhu podržavanja kompanija koje ne poštuju radnička prava, podržavaju mehanizme mita i korupcije ili zagađuju okoliš. Neke vlade dijele to mišljenje.

Kompanije koje vide same sebe kao vodeće u području socijalne odgovornosti ne bi trebale strahovati od ovih mjera. Naprotiv, one bi im trebale pomoći u održavanju standarda bez da ih ugrozi beskrupulozna konkurencija. Druga poduzeća imaju pravo prigovora. Njih se treba podsjetiti da niti jedno poduzeće nije prisiljeno zatražiti vladine poticaje ili jamčevine. **To su beneficije, a ne prava.**

Smjernice imaju komplementarnu ulogu u novom vremenu gdje korporacije snose odgovornost jer mogu pomoći u uobličavanju pravila koja se smatraju prihvatljivim, odnosno neprihvatljivim ponašanjem neke kompanije, kako u matičnoj zemlji, tako i izvan njene granice.

Na primjer, Smjernice se mogu upotrijebiti za uvjetovanje ponašanja kompanija koje dobivaju sredstva iz javnih fondova, kao elementi i standardi koje treba ugraditi u okvirne sporazume (od kojih poneki već uključuju OECD-ove pravne instrumente), te kao standard za druge mjere i instrumente.

Isto tako, Smjernice mogu biti temelj za socijalni element u sklopu Globalne inicijative za izvještavanje, te se mogu koristiti kao dio regionalnih aktivnosti, uključujući Europsko radničko vijeće. Smjernice mogu biti u vezi s regionalnim ili globalnim sporazumima između vlada.

SMJERNICE OECD-a ZA MULTINACIONALNA PODUZEĆA

Uvod

- 1) Smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća (*Smjernice*) su preporuke koje su vlade uputile multinacionalnim poduzećima.

One sadrže načela i standarde za odgovorno poslovanje u skladu s primjenjivim zakonima.

Cilj Smjernica je osigurati da poslovanje multinacionalnih poduzeća bude u skladu s politikama vlada, da se ojačaju osnove za razvijanje odnosa zasnovanog na međusobnom povjerenju između poduzeća i društvenih zajednica u sklopu kojih djeluju te da će pomagati s ciljem poboljšavanja uvjeta potrebnih za strana ulaganja i usklađenost s održivim razvojem.

Smjernice su dio OECD-ove Deklaracije o međunarodnim investicijama i multinacionalnim poduzećima čiji se drugi elementi odnose na tzv. nacionalni tretman, zahtjeve poduzeća i međunarodne poticaje za investicije.

- 2) Međunarodno gospodarstvo doživjelo je duboke strukturalne promjene koje se odražavaju u *Smjernicama*. Porastom potražnje u sektoru usluga i proizvodnji temeljenoj na znanju, poduzeća koja se bave uslugama i tehnologijom ušla su na međunarodno tržište. Velika poduzeća i dalje zauzimaju najveći udio u međunarodnom investiranju te postoji trend koji ukazuje na velika spajanja poduzeća na međunarodnoj razini.

Istovremeno su strana ulaganja u malo i srednje poduzetništvo u porastu što danas ima izrazito važnu ulogu na međunarodnoj sceni.

Multinacionalna poduzeća, baš kao i domaća poduzeća, shvatila su da trebaju proširiti raspon poslovnih aktivnosti i oblika organizacije. Strateška udruživanja i bliska suradnja s dobavljačima i preuzimateljima posla često zamagljuje granice jednog poduzeća.

- 3) Brza evolucija strukture multinacionalnih poduzeća odražava se na njihovo djelovanje u zemljama u razvoju u kojima su bitno porasla direktno strana ulaganja. U tim zemljama su multinacionalna poduzeća razvila svoje djelovanje i preusmjerila ih izvan

granica primarne proizvodnje prema tvorničkoj proizvodnji, razvijanju domaćeg tržišta i usluga.

- 4) Djelovanje multinacionalnih poduzeća putem međunarodne trgovine i investiranja ojačalo je i produbilo veze gospodarstava zemalja koje su članice OECD-a s ostatkom svijeta. Takve aktivnosti donose znatnu dobit, kako zemlji domaćinu, tako i zemlji iz koje multinacionalna kompanija dolazi. Dobit raste kada multinacionalna poduzeća nabavljaju proizvode i usluge koje potrošači žele kupiti po povoljnim cijenama i kada su investitori adekvatno isplaćeni. Investicije i tržišno djelovanje doprinose učinkovitom iskorištavanju kapitala, tehnologija i ljudskih i prirodnih resursa. Isto tako, one olakšavaju raspodjelu tehnologija po raznim dijelovima svijeta, te razvijanje onih tehnologija koje su u skladu s lokalnim uvjetima. Putem formalnog osposobljavanja i učenja na radnom mjestu, poduzeća promiču i razvitak ljudskog potencijala u zemlji domaćinu.
- 5) Brzina promjena, njihova priroda i područje primjene predstavljaju nove strateške izazove za poduzeća i njihove ulagače. Multinacionalna poduzeća imaju priliku primjenjivati mjere koje su se pokazale kao najbolje za provođenje politike održivog razvoja kojoj je cilj osigurati koherentnost socijalne, gospodarske i ekološke svijesti. Mogućnost koju multinacionalna poduzeća imaju u promicanju održivog razvoja bit će još veća kada se investiranje i trgovina budu provodili u kontekstu otvorenih, konkurentnih i pravilno reguliranih tržišta.
- 6) Brojna multinacionalna poduzeća pokazala su da poštivanje visokih poslovnih standarda može samo potaknuti njihov daljnji razvoj. Današnja konkurentnost je jako izražena pri čemu se multinacionalna poduzeća suočavaju s čitavim nizom društvenih i pravnih ograničenja. U tom kontekstu neka poduzeća će, možda, pokušati zanemariti određene standarde i načela da bi tako postigla nedopuštenu prednost na tržištu. Takva zlouporaba od strane nekolicine može dovesti u pitanje reputaciju većine te potaknuti opću javnu zabrinutost.
- 7) Velik broj poduzeća odgovorio je na tu vrstu zabrinutosti razvijanjem različitih internih programa, smjernica i upravljačkih sustava koji idu u prilog njihovoj težnji da ostvare što bolje tržišno poslovanje i odnos prema radnicima. Neka od njih posegnula su za uslugama savjetovanja i saslušavanja, tako doprinijevši akumulaciji stručnosti na tom području. Za posljedicu, došlo je do promicanja socijalnog dijaloga o tome što zapravo znači korektno poslovanje. *Smjernice* pojašnjavaju zajednička očekivanja od strane vlada te poduzećima služe kao putokaz. Prema tome, *Smjernice* jačaju pojedinačne napore za definiranje i primjenu odgovornog poslovanja.
- 8) Vlade surađuju jedna s drugom, ali i s drugim čimbenicima, s ciljem jačanja međunarodnog zakonskog okvira koji bi trebao odrediti što znači korektno poslovanje.

Razvoj takvog okvira započeo je u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata usvajanjem Deklaracije o ljudskim pravima, 1948. godine. Nedavno postignuti instrumenti uključuju MOR-ovu Deklaraciju o temeljnim pravima na radnom mjestu, Deklaraciju o razvoju i zaštiti okoliša iz Rija, Agendu 21 i Deklaraciju o socijalnom razvoju iz Kopenhagena.

9) OECD pridonosi razvijanju okvirnih međunarodnih Smjernica: usvajanje Konvencije o suzbijanju podmićivanja stranih dužnosnika u međunarodnim poslovnim transakcijama, načela upravljanja korporacijama, Smjernice za zaštitu potrošača na elektronskom (virtualnom) tržištu, te izrada smjernica za određivanje cijena transfera za multinacionalna poduzeća i porezne uprave.

10) Zajednički cilj država koje su članice OECD-a je ohrabriti pozitivne doprinose koje multinacionalna poduzeća mogu dati gospodarskom, ekološkom i socijalnom napretku, te umanjiti probleme koje iz različitih radnji mogu nastati.

U ostvarivanju ove težnje, vlade surađuju s brojnim poslodavcima, sindikatima i drugim nevladinim organizacijama koje na svoj način teže ostvariti isti zajednički cilj. Vlade mogu pomoći u osiguravanju učinkovitih mjera koje uključuju stabilnu makroekonomsku politiku, izbjegavanje bilo kojeg oblika diskriminacije prilikom odabira pojedinog poduzeća., prikladna regulacija i nadzor, nepristrano sudstvo i promicanje zakona, te poštena i učinkovita javna uprava. Vlade mogu doprinijeti održavajući i promičući odgovarajuće standarde i mjere koje bi podržale održivi razvoj, te se isto tako trebaju uključiti u trajne reforme koje bi osigurale da javni sektor učinkovito djeluje. Vlade koje su usvojile Smjernice opredijelile su se za kontinuirano utjecanje na domaće i međunarodne mjere s posebnim naglaskom na bolju socijalnu zaštitu i bolje životne standarde za sve.

Koncept i načela

1. Smjernice su preporuke koje vlade usmjeravaju prema multinacionalnim poduzećima. One daju načela i standarde dobrog poslovanja koje je u skladu s primjenjivim zakonima. Poduzeća mogu Smjernice prihvatiti dobrovoljno.
2. Budući da se poslovanje multinacionalnih poduzeća proširilo po čitavom svijetu, međunarodna suradnja na ovom području treba se proširiti na sve zemlje svijeta. Vlade koje su usvojile Smjernice potiču poduzeća koja posluju u njihovoj zemlji da prouče Smjernice, pri tom obraćajući pozornost na posebne uvjete svake pojedine zemlje.
3. U svrhu Smjernica nije potrebna precizna definicija što je zapravo multinacionalno poduzeće. One obično uključuju i poduzeća (ili druge pravne osobe) koje posluju

u više od jedne zemlje te zbog te činjenice mogu svoje poslovanje koordinirati na različite načine. Dok jedna ili više pravnih osoba može izvršiti značajan utjecaj na poslovanje druge, stupanj autonomije unutar poduzeća može jako varirati od jednog multinacionalnog poduzeća do drugog. Vlasništvo može biti privatno, državno ili mješovito. Smjernice se odnose na sve pravne osobe u sklopu multinacionalnog poduzeća (glavna kompanija i njezine filijale). Prema stvarnoj raspodjeli odgovornosti različite pravne osobe trebale bi surađivati i jedna drugoj pomagati u lakšoj primjeni Smjernica.

4. Smjernicama nije cilj objašnjavati razlike između multinacionalnih i domaćih poduzeća budući da one propisuju "dobro poslovanje" za sva poduzeća. U skladu s tim multinacionalna i domaća poduzeća podložna su istim očekivanjima u pogledu poslovanja bez obzira da li se Smjernice na njih odnose ili ne.
5. Vlade žele ohrabriti najširu moguću primjenu Smjernica. Činjenica je da mala i srednja poduzeća nemaju iste kapacitete kao velika poduzeća. Vlade koje su se odlučile usvojiti Smjernice ohrabruju sve vrste poduzeća da dosljedno primjenjuju preporuke Smjernica.
6. Vlade koje su usvojile Smjernice ne bi ih trebale zloupotrebjavati u protekcionističke svrhe ili ih koristiti na način koji dovodi u pitanje usporednu prednost bilo koje zemlje u kojoj multinacionalno poduzeće investira.
7. Vlade imaju pravo propisati uvjete pod kojima multinacionalno poduzeće treba poslovati kao pravna osoba podložna međunarodnom zakonu. Podružnice multinacionalnih poduzeća koje imaju sjedište u različitim zemljama podložne su zakonima koji se primjenjuju u istim tim zemljama. Ukoliko multinacionalno poduzeće postane podložno suprotstavljenim zahtjevima od strane država koje su usvojile Smjernice, vlade trebaju u dobroj mjeri surađivati u cilju rješavanja problema.
8. Vlade koje su usvojile Smjernice promiču ih jer tako ispunjavaju svoje obveze koje se odnose na jednaki tretman u skladu s međunarodnim zakonom i ugovornim obvezama.
9. Odgovarajući međunarodni mehanizmi za rješavanje sporova, koji uključuju arbitražu, kao sredstvo koje olakšava rješavanje zakonskih problema između poduzeća i vlade u zemlji domaćinu.
10. Vlade koje su usvojile Smjernice obvezuju se da će ih promicati te poticati njihovu primjenu. Svaka vlada će ustanoviti tzv. nacionalni centar za kontakte čiji će zadatak biti promicanje Smjernica. Nacionalni centar za kontakte bit će ujedno i jedna vrsta foruma za raspravu o svim temama vezanim uz Smjernice. Vlada će

isto tako sudjelovati u odgovarajućim procedurama savjetovanja te će usmjeriti pitanja vezana uz interpretaciju Smjernica prema svijetu koji se stalno mijenja.

II. Opće mjere

Poduzeća trebaju uzeti u obzir do sada uspostavljene mjere zemalja u kojima posluju te u obzir uzeti i mišljenja drugih interesnih strana. U tom pogledu poduzeća trebaju:

- 1) Doprinositi gospodarskom, socijalnom i ekološkom napretku s posebnim osvrtom na ostvarivanje održivog razvoja.
- 2) Poštivati ljudska prava onih koji su pogođeni njihovim poslovanjem u skladu s međunarodnim obvezama vlade zemlje domaćina.
- 3) Poticati izgradnju lokalnih kapaciteta putem bliske suradnje s lokalnom zajednicom, pri tome obraćajući pažnju na poslovni interes te razvijanje poduzetništva na domaćem i stranom tržištu u skladu s potrebom za jedinstvenim poslovanjem.
- 4) Ohrabrivati osposobljavanje ljudskog potencijala posebice putem stvaranja dobrih mogućnosti za zapošljavanje te olakšavanje mogućnosti profesionalnog osposobljavanja svojim radnicima.
- 5) Suzdržati se od traženja ili prihvaćanja izuzetaka koji nisu u skladu sa zakonskim okvirom, a odnose se na poticaje vezane uz zaštitu okoliša, zdravlje, sigurnost, pravo na rad, poreze te financijske poticaje.
- 6) Podržavati i poticati "dobro" upravljanje te razvijati i primjenjivati isto u praksi.
- 7) Razvijati i primjenjivati učinkovite mjere samo-nadzora i sustave upravljanja koji daju plodno tlo odnosima međusobnog povjerenja između poduzeća i društava unutar kojih posluju.
- 8) Promicati radničku svijest i suglasnost oko politike pojedinih kompanija putem primjerene provedbe mjera koje uključuju i programe za osposobljavanje.
- 9) Suzdržati se od diskriminacije ili nekih drugih disciplinskih mjera protiv radnika koji su podnijeli izvješće upravi (*bona fide*) ili kompetentnoj državnoj vlasti o onim djelatnostima koje nisu u skladu s zakonom, Smjernicama ili politikom poduzeća.
- 10) Poticati gdje je to moguće poslovne partnere (dobavljače i filijale) da primjenjuju "dobro" poslovanje u skladu s odredbama Smjernica.
- 11) Suzdržati se od neprimjerene upletenosti u lokalne političke aktivnosti.

III. Objavljivanje podataka o poduzeću

- 1) Poduzeća trebaju osigurati da će redovne, pouzdane i za poslovanje važne informacije biti dane na uvid. Te informacije odnose se na poslovne aktivnosti,

strukturu i financijsku situaciju nekog poduzeća. Iste te informacije trebaju obuhvaćati podatke o cjelokupnom poduzeću zajedno s podacima na tržištu i zemljopisnom području zastupljenosti. Propisi o objavljivanju podataka trebaju biti izrađeni u skladu s osobinama veličinom i lokacijom poduzeća, a trebaju uključivati nužni osvrt na troškove, čuvanje poslovnih tajni i sl.

- 2) Poduzeća su dužna primjenjivati najviše standarde u pogledu objavljivanja podataka, računovodstva te revizije. Isto se odnosi i na podatke koji nisu financijske prirode, odnosno podatke o zaštiti okoliša i socijalnim pitanjima. Standardi i mjere koji se primjenjuju pri objavljivanju podataka moraju biti prijavljeni.
- 3) Poduzeća su obvezna dati podatke o svom nazivu, lokaciji, strukturi te nazivu adresi i telefonskom broju glavnog sjedišta poduzeća, udjelu u vlasništvu, izravnom i neizravnom vlasništvu podružnica uključujući i podatke o dioničarima.
- 4) Poduzeće isto tako mora prikazati podatke o:
 - a) financijskim rezultatima i rezultatima poslovanja
 - b) ciljevima
 - c) najvećim dioničarima i glasačkim pravima dioničara
 - d) imenima članova uprave i imenima glavnih izvršnih direktora te iznos naknade koju primaju za svoj posao
 - e) predvidivim materijalnim rizicima
 - f) materijalnim pitanjima koja se tiču radnika i drugih dioničara i
 - g) upravljačkoj strukturi i odredbama o načinu poslovanja.
- 5) Poduzeća treba ohrabrivati da objavljuju i dodatne informacije koje uključuju:
 - a) Procjenu vlasništva, procjenu poslovanja te podatke o mjerama socijalne, etičke i ekološke prakse poduzeća te drugih pravilnika u skladu s kojima posluje dano poduzeće. Datum usvajanja, naziv podružnice i podaci o državi u kojoj se mogu izvršiti te procjene isto tako mogu biti objavljena.
 - b) Podatke o sustavima za rješavanje menadžerskih rizika te poštivanje zakona kao i procjene poslovanja.
 - c) Podatke o odnosima s radnicima i drugim dioničarima.

IV. Zapošljavanje i industrijski odnosi

Poduzeća trebaju unutar zakonskog okvira i dominantnih radnih odnosa kao i načina zapošljavanja:

1)

a) uvažavati pravo na sindikalno učlanjivanje ili druge bona fide predstavnike radnika uključivati u konstruktivne pregovore, osobno ili putem udruga poslodavaca u cilju postizanja sporazuma o uvjetima zapošljavanja.

b) doprinositi učinkovitom ukidanju dječjeg rada.

c) doprinositi uklanjanju svih oblika prisilnog rada.

d) ne diskriminirati svoje radnike prilikom zapošljavanja na temelju boje kože, rase, spola ili vjerskog opredjeljenja, političkog mišljenja, nacionalnog opredjeljenja ili socijalnog porijekla osim ako selektivnost u pogledu osobina određenog radnika promiče već uspostavljene mjere koje se tiču promicanja jednakosti u zapošljavanju ili ako se radi o posebnim potrebama.

2)

a) Osigurati primjerene prostorije predstavnicima radnika da bi se tako osiguralo učinkovito postizanje kolektivnih sporazuma.

b) Redovito obavješćivanje predstavnika radnika što je nužno potrebno za provođenje pregovora o uvjetima zapošljavanja.

c) Promicati savjetovanje i suradnju između radnika i poslodavaca o pitanjima od zajedničkog interesa.

3) Osigurati da radnici i njihovi predstavnici budu redovno informirani u svrhu praćenja ponašanja određene filijale ili, gdje je to potrebno, čitavog poduzeća.

4)

a) pratiti standarde koji se koriste prilikom zapošljavanja, te industrijske odnose koji nisu nepovoljniji od onih koje primjenjuju poslodavci u zemlji domaćinu.

b) Poduzeti primjerene korake kojima će se osigurati zaštita na radu

5) Zapošljavati, u najvećem mogućem broju, lokalno stanovništvo, te omogućiti osposobljavanje u cilju poboljšanja razine znanje i vještina, u suradnji s predstavnicima radnika i, tamo gdje je to nužno, s predstavnicima vlasti.

6) Osigurati primjereno izdavanje obavijesti o promjenama koje su nastale kao posljedica promjene u načinu poslovanja, a koje imaju utjecaja na život radnika, posebice u slučaju zatvaranja neke poslovнице koje za posljedicu ima masovne

otkaze ili otpuštanje radnika. Obavijesti treba prenijeti predstavnicima radnika i , tamo gdje je to potrebno, odgovarajućim organima vlasti. Isto tako, poduzeća su obvezna surađivati s predstavnicima radnika i odgovarajućim organima vlasti u cilju ublažavanja negativnih posljedica. U svjetlu posebnih okolnosti svakog pojedinog slučaja, bilo bi prihvatljivo kad bi uprava poduzeća mogla takve obavijesti izdati prije donošenja konačne odluke. U ovu svrhu mogu se upotrijebiti i druga sredstva međusobne suradnje s ciljem ublažavanja negativnih posljedica na najmanju moguću mjeru.

- 7) U kontekstu *bona fide* pregovora s predstavnicima radnika o uvjetima ostvarivanja radnog odnosa, a ako se radnici koriste svojim pravom na organiziranje, ne prijetiti transferom čitave ili nekog dijela organizacijske jedinice iz države koja je u pitanju, niti prijetiti premještanjem filijale u neku drugu državu, te na taj način negativno utjecati na pregovore ili sprječavati radnike da koriste svoje pravo na organiziranje.
- 8) Omogućiti ovlaštene predstavnike radnika da pregovaraju o kolektivnim ugovorima ili o pitanjima odnosa između radne snage i uprave, te dozvoliti stranama da se savjetuju o zajedničkim pitanjima s predstavnicima uprave ovlaštenima za donošenje odluka o ovim pitanjima.

V. Okoliš

Poduzeća moraju, u okviru zakona, propisa i administrativne prakse zemlje u kojoj posluju, a pri tom uzevši u obzir relevantne međunarodne sporazume, načela, ciljeve i standarde, posvetiti potrebnu pažnju potrebi za zaštitom okoliša, zdravlja i sigurnosti. Općenito, poduzeća moraju svoje aktivnosti obavljati na način koji pridonosi općem cilju ostvarivanja održivog razvoja. Poduzeća posebno trebaju:

- 1) Ustanoviti i održavati sustav upravljanja okolišem koji odgovara danom poduzeću, uključujući:
 - a) prikupljanje i procjenjivanje primjerenih i redovitih informacija o posljedicama svog poslovanja po okoliš, zdravlje i sigurnost;
 - b) ustanovljavanje ciljeva koji se mogu pratiti i mjeriti, te, gdje je to moguće, 'meta' za bolji i ekološki prihvatljivije poslovanje, uključujući periodičke izvještaje o istim tim ciljevima
 - c) redovno praćenje i provjeravanje napretka u pogledu pitanja i ciljeva vezanih uz okoliš, zdravlje i sigurnost.

2) Uzimajući u obzir zabrinutost s obzirom na cijene, čuvanje poslovnih tajni i zaštite intelektualnog vlasništva, poduzeća trebaju:

- a) omogućiti adekvatno, redovno informiranje javnosti i svojih radnika o mogućim posljedicama aktivnosti svojeg poduzeća po okoliš, zdravlje ili sigurnost koje može uključivati i izvještaje o postignutim naprecima u prilagođavanju svojih aktivnosti ekološkim potrebama; i
- b) uključiti se u redovnu komunikaciju i savjetovanje s lokanim zajednicama koju su pod izravnim utjecajem nekog poduzeća s obzirom na mjere vezane uz okoliš, zdravlje i sigurnost i njihovu primjenu.

3) Procijeniti i uzeti u obzir prilikom donošenja odluka sve predvidive posljedice po okoliš, zdravlje i sigurnost koje su u vezi s određenim procesom, uslugom ili robom koju nudi poduzeće i to tijekom čitavog životnog vijeka. Ukoliko predložene aktivnosti imaju bitne posljedice po okoliš, zdravlje ili sigurnost, a gdje su podložne odluci državnih vlasti, poduzeća moraju pripremiti odgovarajuću procjenu o ekološkim posljedicama.

4) U skladu sa znanstvenim i tehnološkim saznanjima o mogućem riziku, a gdje postoji opasnost od ozbiljne štete po okoliš, uzimajući u obzir zaštitu ljudskog zdravlja, ne koristiti se podacima koji nisu potpuni kao sredstvom pomoću kojeg bi se mogle odgoditi učinkovite mjere za sprječavanje ili smanjivanje takvih posljedica.

5) Određivati odgovarajuće planove u slučaju nezgode kojima bi se spriječilo, ublažilo ili kontroliralo pojavljivanje ozbiljne ekološke štete kao posljedice određenih poslova, uključujući nezgode i hitne slučajeve, te stvoriti mehanizme za trenutno izvještavanje nadležnoj vlasti.

6) Stalno raditi na ekološkoj svijesti i zaštiti okoliša, podržavajući sljedeće vrste aktivnosti:

- a) usvajanje tehnologija i načina rada u svim dijelovima poduzeća koji odražavaju standarde koji se koriste u ekološki najsvjesnijim podružnicama;
- b) razvijanje i nabavljanje proizvoda ili usluga koje nemaju negativne učinke po okoliš, proizvoda koji su ekološki prihvatljivi u svojoj primjeni, koji ne ugrožavaju prirodne resurse, koji se mogu ponovno koristiti, reciklirati ili odložiti na siguran način.
- c) Promicanje visoke razine svjesnosti među svojim potrošačima o posljedicama koje korištenje nekog proizvoda ili usluge može imati po okoliš; i
- d) Istraživanje o načinima na koji se praksa pojedinog poduzeća može učiniti boljom u dužem vremenskom razdoblju.

7) Osigurati primjerenu edukaciju i osposobljavanje svojim radnicima o pitanjima vezanim uz okoliš, zdravlje i sigurnost, zajedno s uputama o korištenju određenih opasnih materijala i sprječavanje ekoloških katastrofa, općenito o ekološkim pitanjima, o posljedicama po okoliš i mjerama za procjenu posljedica, o odnosima s javnošću i raznim tehnologijama.

8) Doprinositi razvijanju ekološki prihvatljivih i gospodarski učinkovitih mjera, na primjer, putem partnerstva ili inicijativa koje će poboljšati ekološku svijest i zaštitu okoliša.

VI. Suzbijanje podmićivanja

Poduzeća ne smiju, izravnim ili neizravnim putem ponuditi, obećati, dati ili zatražiti mito ili neku drugu neprimjerenu vrstu prednosti kojom bi stekla ili zadržala neki posao.

Isto tako, poduzeća ne smiju zatražiti ili očekivati mito ili neku drugu neprimjerenu vrstu prednosti. Poduzeća trebaju posebnu pozornost obratiti na:

1. nuđenje ili popuštanje utjecajima da se podmiti neki javni službenik ili radnici poslovnih partnera s bilo kojim udjelom ugovorene cijene. Podnajam, , ugovor o kooperaciji ili narudžbe ne smiju se koristiti u svrhu kanaliziranja isplata javnim dužnosnicima, radnicima ili poslovnim partnerima (ili njihovim rođacima) .
2. osiguravanje primjerene isplate službenicima jedino za opravdane usluge. Gdje je to potrebno, trebaju se izraditi popisi svih službenika koji sudjeluju u pojedinoj poslovnoj transakciji s poduzećem koje je u državnom ili javnom vlasništvu. Izvještaji trebaju biti dostupni nadležnim vlastima.
3. poboljšavanje transparentnosti svojih aktivnosti vezanih uz suzbijanje podmićivanja i iznuđivanja. Mjere mogu uključiti i javna izjašnjenja protiv mita i iznuđivanja kao i objavljivanje podataka o upravljačkim sustavima koje je poduzeće usvojilo da bi na taj način podržalo svoje izjave. Poduzeće treba raditi na uspostavljanju otvorenosti i spremnosti na dijalog s javnošću da bi tako promicalo svoju svjesnost i spremnost na suzbijanje mita i korupcije.
4. promicanje radničke svjesnosti i usklađenosti s mjerama koje je poduzeće poduzelo u cilju suzbijanja podmićivanja putem primjerenih programa za osposobljavanje i disciplinskih mjera.
5. usvajanje sustava za praćenje rada uprave kojima bi se sprječavalo podmićivanje i korupcija, te usvajanje revizorskih postupaka kojima bi se lakše pratilo poslovanje računovodstva, te tako spriječilo izrađivanje tajnih računa koji nisu prikazani u poslovnim knjigama ili otvaranje dokumenata koji ne prate točno i legalno sve transakcije s kojim se poduzeće bavi

6. ne posezanje za nelegalnim potplaćivanjem kandidata za javne službe ili političkih dužnosnika, ili nekih drugih političkih organizacija. Sva davanja trebaju biti u skladu s podacima koji su izneseni u javnosti i koji su prijavljeni upravnom odboru poduzeća.

VII. Interesi potrošača

Poduzeća svoj odnos prema potrošačima moraju temeljiti na načelima poštene trgovine, marketinga i reklame, te trebaju poduzeti sve razumne korake u svrhu postizanja zdravih, sigurnih i za okoliš podobnih proizvoda i usluga. Poduzeća moraju osigurati da:

- 1) Proizvodi imaju upozorenja o mogućim negativnim posljedicama po zdravlje, podatke o poduzeću i sigurnosti proizvoda.
- 2) U skladu s vrstom proizvoda ili usluge, proizvod mora sadržavati precizne i jasne podatke o sadržaju, sigurnoj upotrebi, održavanju, spremanju i odlaganju nakon uporabe tako da bi potrošači njima mogli koristiti na pravilan način.
- 3) Postoje jasne i učinkovite procedure u slučaju pritužbi potrošača te moraju doprinijeti da se na bilo koju pritužbu odgovori u najskorije vrijeme te se pri tom pokušaju izbjeći nepotrebni troškovi i opterećenja.
- 4) Ne dođe do bilo kakvih prezentacija koje su lažne, neiskrene i nepoštene .
- 5) Se poštuje privatnost potrošača, te se osigura zaštita osobnih podataka.
- 6) Dođe do potpune suradnje s javnim vlastima s ciljem sprječavanja ili uklanjanja ozbiljnih opasnosti po zdravlje i sigurnost koje proizlaze iz korištenja ili upotrebe određenog proizvoda.

VIII. Znanost i tehnologija

Poduzeća moraju:

- 1) Uložiti napore da bi njihove aktivnosti postale kompatibilne s mjerama i planovima o znanosti i tehnologiji država unutar kojih posluju, te na primjeren način doprinesu lokalnom nacionalnom inovativnom potencijalu.

- 2) Usvojiti mjere, gdje je to primjenjivo za vrijeme obavljanja poslovnih aktivnosti, koje dopuštaju premještanje i brzo širenje znanja i tehnologija, s posebnim osvrtom na zaštitu prava na intelektualno vlasništvo.
- 3) Kada je to prikladno, izvoditi projekte vezane uz razvoj znanost i tehnologije u zemlji domaćinu u skladu s potrebama lokalnog tržišta. Isto tako zapošljavanje osoblja potrebnog za ostvarivanje takvih projekata i poticanje njihovog osposobljavanja, pri tom također uzimajući u obzir potrebe tržišta.
- 4) Prilikom odobravanja korištenja intelektualnog vlasništva te transfera tehnologije pod razumnim uvjetima i na način koji doprinosi dugoročnom razvoju zemlje domaćina.
- 5) U vezi s tržišnim potrebama razviti veze s lokalnim učilištima, znanstveno-istraživačkim institucijama te sudjelovati u zajedničkim istraživačkim projektima s lokalnim tvornicama ili njihovim podružnicama.

IX. Konkurentnost

Poduzeća trebaju u skladu sa zakonima i odredbama poslovati na konkurentan način.

Poduzeća posebno trebaju:

- 1) Suzdržati se od potpisivanja sporazuma kojima se ugrožava konkurentnost.
Poduzeća ne smiju:
 - a) fiksirati cijene
 - b) nuditi unaprijed dogovorene natječaje
 - c) ograničiti proizvodnju ili odrediti kvote
 - d) međusobno dijeliti tržišta tako da dobavljači, potrošači ili proizvodne linije budu na bilo koji način dodijeljene određenom poduzeću.
- 2) Voditi sve svoje poslove u skladu sa svim primjenjivim zakonima o konkurenciji uzimajući u obzir one zakone ili propise određenih tržišta koja bi mogla biti ugrožena nekonkurentnim djelatnostima.
- 3) Surađivati s konkurencijom o svim pitanjima koja su podložna primjenjivom zakonu i koja se moraju adekvatno zaštititi pritom omogućavajući najbrži mogući odgovor na sve upite i informacije.
- 4) Promicati svijest svojih radnika o važnosti primjenjivih zakona i mjera.

X. Porezni sustav

Jako je važno da poduzeća doprinose javnom financiranju zemlje domaćina na način da redovito isplaćuju sve svoje porezne obveze.

Poduzeća moraju poslovati u skladu s poreznim zakonima i odredbama u svim zemljama u kojima posluju te trebaju uložiti sve napore da bi djelovala u skladu s tim zakonima i odredbama.

To uključuje i mjere kao što su redovno izvještavanje vlasti o pravilnom određivanju poreza koji se trebaju isplatiti državi kao posljedica njihovog djelovanja i potvrđivanja usklađenosti s mjerama određivanja cijena što je to više moguće.